

This article covers life and activities of the Ukrainian scientist, educator and physician S.A. Podolynskyi, his cultural and educational contribution into science in Ukraine and abroad, which encompassed the period of the XIX century. It investigates the aspect of educational and medical activities of the Ukrainian activist of "community" movement.

Key words: S.A. Podolynskyi, Kyiv "Community", "community" movement, history, pedagogy, medicine.

УДК 373.2.011.3-051

Пазюк С.А.,
викладач кафедри методики та психології
дошкільної і початкової освіти
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

ЗОВНІШНЯ АПРОБАЦІЯ ВЛАСНОГО ДОСВІДУ ЯК ФОРМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДНЗ

У статті показана особливість особистісно орієнтованої концепції сучасної освіти, розкривається поняття «самореалізація особистості», наголошується на важливості уміння вихователя ДНЗ аналізувати свої особистісно-професійні можливості завдяки узагальненню власного досвіду, визначеню рівня відповідності стандартам, здійсненню зовнішньої апробації досвіду, окремі форми якої наводяться автором.

Ключові слова: особистісно орієнтована концепція освіти, самореалізація, відповідність стандартам, зовнішня апробація досвіду.

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти в Україні актуалізує нове бачення функцій, що покладаються на педагога. Сучасні вимоги до нього висвітлені у Законі України «Про освіту». У Законі зазначено, що «Педагогічною діяльністю можуть займатися особи з високими моральними якостями, які мають відповідну освіту, професійно-практичну підготовку, фізичний стан яких дозволяє виконувати службові обов'язки» [4].

У міській цільовій програмі «Освіта Києва. 2011–2015» на-голошено на необхідності підвищення якості освітнього процесу

з урахуванням науково-практичних досягнень, створення ефективної системи сприяння професійному зростанню та самореалізації педагогічного працівника [5]. Педагог — посередник між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Його обов'язок — виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Актуальність теми. Зміни, що постійно відбуваються у суспільстві, сучасне професійне життя вимагає від працівника здатності швидко перебудовувати напрями і зміст своєї діяльності. Це зумовлює зростання актуальності створення такої системи освіти, в якій чільне місце посідали б не традиційна трансляція знань, умінь, цінностей, норм поводження, а створення умов для максимального розвитку та самореалізації конкретної особистості.

Аналіз досліджень. Емпіричний аналіз результатів практики свідчить про те, що процес розвитку й формування властивостей особистості має складний характер. Співвідношення елементів системи освіти, їх ієрархія, зміст, значення у житті суспільства та окремої особистості визначаються історично зумовленим розумінням сутності, сенсу і мети освітньої системи, а в підсумку — розумінням сутності людини, сенсу її життя, її ролі у житті суспільства [7, 25].

У педагогіці самореалізація визначається як одна з цілей педагогічного процесу і полягає у допомозі особистості реалізувати свої позитивні можливості, розкрити здібності і задатки. Самореалізація є результатом виховання особистості. Проблема самореалізації особистості розглядається педагогами переважно в контексті проблем професійного самовдосконалення, самовиховання, самовизначення, самоосвіти і т.д.

Самореалізацію особистості як цілісний процес становлення людини на своєму життєвому шляху почали досліджувати такі вчені, як Л. Виготський та С. Рубінштейн, а плідно продовжили це вивчення І. Бех, Л. Божович, В. Давидов, Д. Ельконін. Педагогічні аспекти самореалізації як активної пізнавальної та творчої діяльності в нових умовах освітнього процесу розробляють В. Андреєв, І. Зязюн, І. Іванов, В. Лозова, С. Сисоєва, О. Савченко, Н. Тарасевич, Н. Щуркова та ін.

Істотне значення для розуміння проблеми самореалізації особистості в освітньому процесі, вплив освітньої системи на розви-

ток і становлення особистості мають дослідження В. Андрушченко, П. Гуревича, Р. Зобова, В. Келасьєва, С. Клепка, Л. Когана, М. Романенка, А. Шіміної та ін.

Окремі аспекти даної проблеми висвітлені у низці дисертаційних робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, педагогами вивчаються зовнішні та внутрішні умови професійної самореалізації (Т. Маслова), модель самореалізації викладача вищого навчального закладу (Н. Лосєва) та ін. Предметом спеціального вивчення стали фактори та бар'єри творчої самореалізації заступника директора (А. Сафіна), педагогічні умови творчої самореалізації молодого педагога (М. Ситнікова), його творча самореалізація в умовах інноваційної школи (І. Золотухіна), зміст та педагогічні умови формування творчої самореалізації майбутнього вчителя (О. Єфімова) [1].

Метою статті є розкриття сутнісних характеристик зовнішньої апробації досвіду роботи вихователів дошкільних навчальних закладів як форми самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасне громадянське суспільство, економіка передбачають освіту, що забезпечує підготовку людини до життя у соціумі, побудованому на знаннях. Вона має забезпечити освітні потреби особистості, її повну самореалізацію та адаптацію до життя. Сама ж людина повинна постійно поповнювати свої знання, щоб впевнено відчувати себе у швидкозмінному світі.

Досвід показує, що в останні роки найбільш пошиrenoю є концепція, яка розглядає освіту як педагогічно адаптований соціальний досвід людства, тотожний за своєю структурою його культури. Таке розуміння змісту освіти включає досвід творчої діяльності і емоційно-ціннісних відносин. Її зміст складається з чотирьох основних структурних елементів: досвіду пізнавальної діяльності, зафіксованого у формі знань; досвіду здійснення відомих способів діяльності за зразком (вміння діяти за зразком); досвіду творчої діяльності (вміння приймати нестандартні рішення в проблемних ситуаціях); досвіду емоційно-ціннісних відносин (у формі особистісних орієнтацій) [2].

Особистісно-орієнтована концепція навчання та виховання найбільш повно враховує вимоги сучасного суспільства до системи освіти. Особистісно-орієнтована освіта — це освіта, що забезпечує

розвиток, саморозвиток і продуктивну самореалізацію особистості, спираючись на її індивідуальні особливості як суб'єкта пізнання і предметної діяльності. Принципова відміна особистісної освіти від предметно орієнтованої у цільовій орієнтації. Особистісна орієнтація вимагає подолання педагогічних стереотипів заданості цілей навчання тільки ззовні, переважно з боку педагога. Не відмовляючись від соціальної детермінованості цілей, особистісно орієнтована освіта спрямована на забезпечення вільного саморозвитку особистості [2].

Педагог дошкільного навчального закладу (*далі – ДНЗ*) може аналізувати свої особистісно-професійні можливості завдяки узагальненню свого досвіду, визначеню рівня відповідності стандартам, здійсненню зовнішньої апробації досвіду своєї роботи.

Для досягнення успішних результатів своєї роботи вихователь дошкільного навчального закладу повинен навчитися тривалий час поглиблено працювати над певною науково-методичною темою, етапи роботи над якою виділяє Г. Данилова: добір теми, визначення мети (завдання, гіпотези); розробка плану, програми; робота над літературними джерелами з теми; проведення дослідно-експериментальної роботи; самоаналіз, оцінка результатів роботи; узагальнення особистого досвіду; захист творчої роботи; організація авторської школи [3, 130–131].

Визначити рівень відповідності стандартам можливо шляхом атестації, що проводить адміністрація закладу, де працює вихователь. Атестація на відповідну кваліфікаційну категорію стає стимулом у розвитку творчого потенціалу педагога. Атестаційний процес активізує його творчу діяльність, сприяє підвищенню рівня якості роботи. Атестація здійснюється згідно з Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20.12.2011 р. № 1473, та змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 08.08.2013 р. № 1135) [10]. Але шляхи і форми, за якими відбувається атестаційний процес у навчальному закладі, можуть бути різними. Головне, щоб важливим фактором у підвищенні педагогічної майстерності стало надання своєчасної допомоги вихователю з боку адміністрації, яка помічає, фіксує, коригує перші методичні кроки педагога щодо поліпшення навчально-виховного процесу. І це закономірно. Хто краще за за-

відувача, методиста знає роботу вихователя, його готовність до пошуку, творчості? Адже адміністрація ДНЗ постійно спілкується з вихователями, вивчає сформовану ними систему роботи, рівень умінь та вихованості дітей.

Під зовнішньою апробацією досвіду розуміється демонстрація всього накопиченого матеріалу (і методичного, і наочного, і розумового), що зміг би показати той рівень майстерності, на якому знаходиться вихователь на даний час.

У «Сучасному словнику іншомовних слів» поняття «апробація» трактується як офіційне схвалення, затвердження чого-небудь після випробування, перевірки (апробація від латин. *approbatio* – схвалення, визнання) [8, 60].

Щоб здійснювати зовнішню апробацію досвіду, педагог може виступати на педагогічних радах, науково-практичних семінарах, конференціях, писати і друкувати в освітянській пресі статті з власними методичними знахідками, проводити творчі звіти, виставки, презентації, майстер-класи, брати участь у професійних конкурсах. Розкриємо особливості деяких форм зовнішньої апробації досвіду роботи вихователя ДНЗ, що сприяють його самореалізації.

Творчий звіт – це форма методичної роботи, спрямованої на пошук, підтримку і пропаганду педагогічного досвіду педагога. Творчий звіт здійснюється у такій послідовності:

1) *підготовка вихователя до творчого звіту (підготовчий етап)*: збір інформації; підготовка короткої доповіді для творчого звіту з досвіду роботи; підготовка і організація постійно діючої виставки творчого досягнення вихователя; визначення дати і місця проведення творчого звіту;

2) *проведення творчого звіту*: урочисте відкриття творчого звіту; короткий виступ-характеристика завідувача ДНЗ; звіт вихователя про власний досвід та творчі досягнення, напрацювання; осмислення й обговорення творчого доробку педагога; огляд виставки творчого доробку [9].

Розповідь – це виступ автора досвіду на засіданнях педагогічної ради, методичного об'єднання, на конференціях, семінарах тощо. У розповіді дається сконцентрована *інформація про досвід*, що вміщує аналітичне повідомлення, причини того чи іншого педагогічного явища, надаються різноманітні приклади – все, без чого неможливо оволодіти технологією, що міститься у досвіді.

При цьому треба уникати певних недоліків розповіді: безсистемності, аморфності, зайвої ілюстративності, неточності лексики, термінології, що використовується, незнання аудиторії та її запитів.

У змісті розповіді необхідно висвітлювати досягнуті результати (вказати та обґрунтувати конкретні потреби, що викликали пошук), показувати задум вихователя, шляхи його реалізації, умови, що забезпечують досягнення найвищих результатів, яку проблему масової практики допомагає розв'язати даний досвід. Важливо представити організаційно-методичну систему роботи педагога (засоби, методи, прийоми, організаційні форми), указати на те нове, що внес досвід, та що з відомого по-новому майстерно використовується педагогом. Обов'язково треба розкрити труднощі, складнощі та суперечності пошуку, які подолано вихователем у процесі становлення досвіду. Бажано вказати адресну спрямованість досвіду, рекомендації з його використання [9].

Для забезпечення постійного контакту з аудиторією і створення позитивного ставлення до змісту розповіді необхідно дотримуватись таких рекомендацій: частіше дивитися на кожного зі слухачів; не дивитись у вікно, у стелю чи на підлогу, сконцентруватися на аудиторії; не читати свої записи, а передавати головний зміст своїми словами; змінювати темп і тональність мови; стояти зручно, не рухатися понад міру, не захоплюватися жестикуляцією; до записів заглядати відкрито, але не демонстративно; не навалюватися на стіл чи кафедру, біля яких стоїте.

Завершальна частина розповіді має на меті концентрацію уваги аудиторії на головній думці, а також узагальнення висловленого. При цьому доцільно коротко повторити основні положення розповіді, закликати до дії, зробити слухачам вдалий комплімент, викликати сміх аудиторії, процитувати авторитетну особу, навести найбільш яскравий аргумент [9].

Показ досвіду супроводжується відповідними коментарями, що містять відповіді на запитання: «Що це?», «Для чого (мета)?», «Що дає (результат)?», — і являє собою найбільш повну інформацію про нього.

Однією з форм показу є *відкрите заняття*. На відкритому занятті вихователі мають можливість сприймати зразки праці педагога-майстра, використані форми, методи, прийоми, характер спілкування з дітьми в конкретних умовах.

Важливе значення для вдосконалення вихователя набуває його участь у колективному обговоренні відкритих занять, що надають можливість встановлювати безпосередній контакт з автором досвіду, у неформальному спілкуванні отримати відповіді на хвилюючі питання, виявити нове коло проблем і спільно з педагогом окреслити шляхи вирішення. Таким чином відбувається більш глибоке проникнення у творчу лабораторію вихователя.

За свідченням практики, не всі вихователі в змозі достойно представити власний досвід. Серед причин неефективності відкритих занять можна виділити недостатню підготовку аудиторії до сприймання досвіду (невизначеність мети спостереження, несформованість необхідних психологічних настанов, відсутність внутрішньої готовності до розуміння його сутності). Окрім того, випадковість у виборі теми відкритого заняття, відсутність акценту на провідних елементах досвіду призводять до нечіткого формулювання мети та завдання показу, а відсутність зв'язку відкритого заняття з іншими заняттями, із суспільно-педагогічною діяльністю вихователя не дає змоги виявити та використати цілісну педагогічну систему роботи.

Для підвищення ефективності відкритого заняття бажано було б враховувати деякі поради: чітко визначати адресну направленість (для кого, з якою метою демонструється заняття: для колег, вже знайомих із досвідом педагога або незнайомих із ним; молодих чи досвідчених педагогічних працівників); орієнтувати показ на задоволення потреб присутніх; проводити аналіз заняття в міцному зв'язку з поставленою перед показом метою, із залученням необхідного коментарю, що розкриває досвід вихователя, уточнює та конкретизує побачене на занятті.

Завдання педагогічної виставки – показ досягнень вихователя в справі пропаганди нових зразків навчально-виховної роботи та науково-методичної діяльності. Виставки розрізняють за змістом і місцем у навчальному процесі (тематичні та оглядові), за часом тривалості (постійнодіючі, епізодичні).

Технологія проведення педагогічної виставки така: визначення й обговорення проблеми, теми; визначення місця і часу експозиції; складання плану підготовчої роботи; визначення переліку і терміну збору матеріалів, що будуть експонуватися на виставці (цифрових, текстових, ілюстративних, книг, ТЗН, сувенірів, виготовлених власноруч, тощо); оформлення супровідних текстів до документів

і експонатів (узагальнення та висновки); систематизація матеріалів (розподіл за темами в експозиційні комплекси); складання карточки наявних матеріалів; художньо-естетичне оформлення [9].

Оптимальною формою демонстрації професійного досвіду стали Всеукраїнський конкурс професійної майстерності педагогічних працівників дошкільного навчального закладу «Вихователь року», Всеукраїнський конкурс на кращий веб-сайт дошкільного навчального закладу, огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання у дошкільному навчальному закладі міста Києва та інші. Ці конкурси дають педагогові можливість самоствердження, є способом підвищення професійного статусу, допомагають зробити крок на шляху до професійної зрілості, стають черговим етапом становлення особистості.

Висновки. Модернізація системи освіти, вибір освітніх технологій покликані створити умови для забезпечення повноцінної самореалізації особистості, що можлива тільки у випадку, якщо людина усвідомлено й глибоко вірить у життєву самореалізацію та своє неповторне призначення, у якому бачить вищий сенс свого життя. Людина, здатна до самореалізації, має знання, уміння і навички, що дозволяють їй найбільш повно реалізувати їх у конкретній трудовій діяльності й різноманітних відносинах. Вона усвідомлює свої здібності, інтереси, життєві переваги і мотиви поведінки, керується ними у різних життєвих ситуаціях.

Джерела

1. Волосенко А. Зміст та суть поняття творчої самореалізації вчителя [Електронний ресурс] / А. Волосенко. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi/cgiirbis_64.exe?...2... – Назва з екрана.
2. Ватковська М.Г. Становлення і самореалізація особистості під впливом освітніх чинників [Електронний ресурс] / М.Г. Ватковська. – Режим доступу : www.info-library.com.ua/books-text-11980.html. – Назва з екрана.
3. Данилова Г.С. Методичні служби України: проблеми управління, професійна підготовка / Г.С. Данилова. – К. : ІЗМН, 1997. – 256 с.
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//crimeatest.org.ua/files/4](http://crimeatest.org.ua/files/4). – Назва з екрана.
5. Міська цільова програма «Освіта Києва. 2011–2015 рр.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//www.guon.kiev.ua/files/osvitakieva20112015sm2.pdf](http://www.guon.kiev.ua/files/osvitakieva20112015sm2.pdf) – Назва з екрана.

6. Новые ценности образования: десять концепций и эссе / О.С. Газман, Р.М. Вейсс, Н.Б. Крылова // Инноватор. – 1995. – № 3. – С. 90–112.
7. Романенко М.І. Освітня парадигма: генезис ідей та систем / М.І. Романенко. – Дніпропетровськ : Промінь, 2000. – 160 с.
8. Современный словарь иностранных слов : ок. 20 000 сл. / Изд-во «Рус. яз.». – М. : Рус. яз., 1993. – 740 с.
9. Технології методичної роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : //ruoord.kharkivosvita.net.ua/mc/9.rtf – Назва з екрана.
10. Типове положення про атестацію педагогічних працівників (із змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20.12.2011 р. № 1473, та змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 08.08.2013 р. № 1135) // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2013. – № 7–8–9, березень. – К. : Педагогічна преса, 2013. – С. 6–23.

В статье показана особенность личностно ориентированной концепции современного образования, раскрывается понятие «самореализация личности», особое внимание уделяется важности умения воспитателя дошкольного учебного заведения анализировать свои личностно-профессиональные возможности благодаря обобщению собственного опыта, определению уровня соответствия стандартам, осуществлению внешней апробации опыта, отдельные формы которой подаются автором.

Ключевые слова: личностно ориентированная концепция образования, самореализация, соответствие стандартам, внешняя апробация опыта.

The article describes peculiarity of the person-oriented conception in modern education. It presents the concept “self-realization of personality”. A great attention is paid to the importance of pre-school teacher’s ability to analyze his personal professional skills through generalization of his experience, determination of level in accordance with standards, realization of external approbation of experience of activity/some forms of which are given by the author.

Key words: person-oriented conception of education, self-realization, accordance to standards, external testing of experience.